

Norges Miljøvernforbund (NMF)

Nærings- og fiskeridepartementet
Besøksadresse: Kongens gate 8
Postadresse: Postboks 8090 Dep, 0032 Oslo
postmottak@nfd.dep.no

11.05.2017

Vedrørende anmodning om innspill til stortingsmelding om offentlige anskaffelser

Norges Miljøvernforbund (NMF) viser til Nærings- og fiskeridepartementet sin anmodning om innspill til stortingsmelding om offentlige anskaffelser. Nærings- og fiskeridepartementet har spesielt etterlyst tilbakemelding på følgende aspekter:

- Hva er etter deres oppfatning de viktigste utfordringene som stortingsmeldingen bør adressere?
- Hvilke tiltak kan bidra til å bedre situasjonen?
- Har dere eksempler på god praksis som andre kan dra nytte av?

NMF takker for at vi har fått innvilget en utsettelse. Offentlige anskaffelser har stor påvirkningskraft på miljøet, og bestemmelsene vedrørende dette fagområdet er derfor et viktig fokusområde for NMF. Høringsdokumentene fra departementet kan leses digitalt her:

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/onsker-innspill-om-offentlige-anskaffelser/id2544197/>

Anskaffelsesregelverket er en av de lovene i Norge som i størst grad påvirker miljøet. Det er derfor svært viktig at dette lovverket fungerer optimalt.

Etter NMF sin mening er denne høringen den viktigste høringsrunden som Nærings- og fiskeridepartementet har avholdt på mange år. NMF takker departementet for at dere ønsker slike innspill for om mulig å gjøre anskaffelsesloven enda bedre.

Norges Miljøvernforbund

Hovedkontor:

Postboks 593
5806 BERGEN
Skuteviksboder 24
Bank: 9521.05.71982
Internett: www.nmf.no

Tlf: 55 30 67 00
Faks: 55 30 67 01
Org.nr. 871 351 082 MVA
Epost: nmf@nmf.no

Region Sør / Øst

Postboks 9261
Grønland
0134 OSLO
Tlf: 55 30 67 00
Epost: oslo@nmf.no

Region Nord-Norge

Postboks 446
9255 TROMSØ
Tlf: 913 57 125
Epost: nord@nmf.no

De punktene i dette skrevet som er viktigst for NMF er følgende punkter:

- 4.0. Privatpersoner og frivillige interesseorganisasjoner bør innvilges klagerett på anskaffelsesloven §§ 1, 4, 5 og 12
- 5.0. Saksbehandlingsgebyret bør avskaffes (i hvert fall for privatpersoner og frivillige interesseorganisasjoner)
- 6.0. Innføring av belønningstiltak for å avdekke ulovlige direkte anskaffelser uten fokus på miljø
- 7.0. Ønske om at det innføres overtredelsesgebyr for brudd på anskaffelsesloven §§ 1 og 5
- 8.3. Offentlige oppdragsgivere bør synliggjøre sine anskaffelser på nettsidene

Innhold

1.0. Takk til Nærings- og fiskeridepartementet	3
2.0. Introduksjon til NMF og vårt fokus på miljøvennlige offentlige anskaffelser	4
3.0. Anmodning om at miljøkrav skal beskrives i det signerte kontraktdokumentet	5
4.0. Privatpersoner og frivillige interesseorganisasjoner bør innvilges klagerett på anskaffelsesloven §§ 1, 4, 5 og 12	6
4.1. Eksempel på anskaffelsesloven § 1: Saksbehandler i Ålesund kommune gir oppdrag og utbetaler store offentlige pengebeløp til sin ektemann, miljøvernorganisasjonen NMF har ikke klagerett til KOFA.....	8
4.2. Eksempel på anskaffelsesloven § 5: Sogn og Fjordane fylkeskommune benytter offentlige anskaffelser til å finansiere lokal utrydning av rødlistearten hubro, miljøvernorganisasjonen NMF har ikke klagerett til KOFA.....	9
5.0. Saksbehandlingsgebyret bør avskaffes (i hvert fall for privatpersoner og frivillige interesseorganisasjoner)	10
5.1. Eksempel Ålesund kommune – KOFA-sak 2017/59 fra NMF avdekket mulig korrupsjon som gikk på miljøets bekostning	12
5.2. Eksempel Lenvik kommune – viser omfanget av ulovlige direkte anskaffelser i en gjennomsnittlig norsk kommune	13
6.0. Innføring av belønningstiltak for å avdekke ulovlige direkte anskaffelser uten fokus på miljø	13
7.0. Ønske om at det innføres overtredelsesgebyr for brudd på anskaffelsesloven §§ 1 og 5.....	14
8.0. Ønske om etterprøvbarehet og tilgjengeliggjøring av informasjon i offentlige anskaffelser	14
8.1. Grunnleggende bestemmelser om allmennhetens tillit	14
8.2. Eksempel på trening av utlevering fra Ålesund kommune	15
8.3. Offentlige oppdragsgivere bør synliggjøre sine anskaffelser på nettsidene.....	17
8.3.1. Eksempel Samferdselsdepartementet sin dokumentasjon på anskaffelsen av lørdagsavisdistribusjon.....	18
8.3.2. Eksempel Steinkjer kommune sin offentliggjøring av historiske doffin-utlysninger på nettsidene.....	19

8.3.3.	Eksempel Statens vegvesen sin offentliggjøring av tilbud, rødlistearter, svartlistearter og saltforbruk i konkurransegrunnlagene	19
8.3.4.	Eksempel Ålesund kommune sin pene oversikt over rammeavtaler i Excelformat	22
8.3.5.	Eksempel på hvordan publisering av leverandøroversiktene IKKE bør gjøres (Møre og Romsdal fylkeskommune)	23
8.4.	I etterkant av en anskaffelsesprosess bør det være linker fra Doffin-utlysningene til konkurransegrunnlagene	23
9.0.	Har KOFA veiledningsplikt, jamfør forvaltningsloven § 11?	24
10.0.	NMF sine eksempler og forslag på gode (og dårlige) offentlige anskaffelser	25
10.1.	Miljøforurensende papirkopier, eller miljøvennlige digitale anskaffelsesprosesser? (eksempel: Nord universitet)	25
10.1.1.	Forurensende papirtilbud bidrar til mindre kontroll	25
10.1.2.	Helelektroniske tilbudsprosesser sikrer bedre etterkontrollerbarhet	26
10.2.	Retusjert kopi (eksempel: Nordland fylkeskommune & Sykehuset Innlandet HF)	27
10.3.	Offentlige virksomheter bør kartlegge mengden miljøvennlige og miljøfiendtlige produkter (eksempel: Sykehuset Innlandet HF, Statens vegvesen og Ålesund kommune)	28
10.4.	Fokus på miljø og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser (eksempel: Nordland fylkeskommune)	29
10.5.	Mulig tiltak for å unngå ulovlige direkte anskaffelser, samt for å unngå unødvendige klager	30
11.0.	KONKLUSJON - NMF sine ønsker til forbedringer i anskaffelsesloven:	30

1.0. Takk til Nærings- og fiskeridepartementet

Det samlede innkjøp av varer og tjenester for offentlig sektor utgjorde om lag 480 milliarder kroner i 2015. Oppdragsgivere som har oversikt over hvilke anskaffelser som utgjør en vesentlig miljøbelastning kan stille relevante klima- og miljøkrav og bidra til å fremme grønn konkurransekraft i markedene. Innretningen av krav som stilles i offentlige kontrakter har derfor stor påvirkningskraft og betydning for hvor miljøvennlig norsk næringsliv opptrer.

Offentlig sektor, er en svært stor oppdragsgiver, som kan sies å ha størst påvirkningskraft for at næringslivet kan bli mer miljøvennlig. Grunnet anskaffelseslovens viktighet i forhold til NMF sitt saksbehandlingsområde som er miljøarbeid, så NMF har de siste årene sendt inn mellom 5 og 10 ulike høringsvar til departementet vedrørende anskaffelsesloven. I de fleste av NMF sine høringsvar har vi i tillegg påpekt vår organisasjons fremtidige ønsker til anskaffelsesloven.

NMF var en av mange parter som kom med innspill til departementets høring om mer miljøvennlige offentlige anskaffelser som hadde høringsfrist 10.02.2017. NMF sitt tidligere høringsinnspill kan leses her:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/ny-forskriftsbestemmelse-i-regelverket-om-offentlige-anskaffelser/id2520111/?uid=dcfe7472-3ff8-4148-b7d2-3f1283af348a>

NMF ønsker å takke Nærings- og fiskeridepartementet for at dere ivaretok samfunnets samt NMF sine interesser i den nye forskriften som skal bidra til flere grønne innkjøp, og som trådte i kraft 01.05.2017. Regjeringens pressemelding om dette kan leses her:

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/vil-ha-fleire-grone-innkjop/id2550261/>

De nye miljøbestemmelsene i anskaffelsesforskriften § 7-9 kan leses her:

<https://lovdata.no/forskrift/2016-08-12-974/§7-9>

NMF kjenner til private virksomheter som allerede har satt i gang med å tilpasse seg de nye reglene som trådte i kraft ved blant annet å miljøsertifisere seg.

I vårt høringsvar 10.02.2017 kom NMF med en rekke forslag til hvordan anskaffelsesloven i fremtiden bedre kan tilpasses befolkningens samlede interesser og behov, ikke bare interaksjonen mellom næringsliv og offentlige virksomheter. Privatpersoner og frivillige interesseorganisasjoner bør ha et ord med i laget, slik at det i offentlige anskaffelser ikke kun er økonomiske behov som ivaretas.

Ved at Nærings- og fiskeridepartementet nå har gått bredt ut i samfunnet og anmodet om innspill til stortingsmelding om offentlige anskaffelser, så er det tydelig at departementet tar hensyn til NMF sine tidligere høringsvar. NMF takker for at departementet nå går bredt ut i samfunnet og ber det brede lag av befolkningen om tilbakemelding på hvordan offentlige anskaffelser kan bli bedre.

2.0. Introduksjon til NMF og vårt fokus på miljøvennlige offentlige anskaffelser

NMF er den miljøvernorganisasjonen i Norge som har hatt størst fokus på at alle offentlige anskaffelser skal være miljøvennlige anskaffelser. Innen lov om offentlige anskaffelser har NMF bidratt med å sende inn flere høringsforslag, samt veiledning av offentlige saksbehandlere og private tilbydere. Som aktiv miljøorganisasjon synes vi dette feltet er svært viktig, derfor har vi fulgt opp dette feltet nøye, og ønsker å fortsette med dette i fremtiden. Som eneste miljøvernorganisasjon i Norge, har NMF hatt fokus på å klage inn miljøfiendtlige ulovlige direkte anskaffelser til KOFA. I følge en artikkel som ble publisert i Kommunal Rapport i 2014 var NMF ansvarlig for å avdekke, og klage inn hele 71,5 % av alle kommunene som i 2013 ble felt i KOFA for miljøfiendtlige ulovlige direkte anskaffelser:

<http://kommunal-rapport.no/2014/01/overtredelsesgebyr-fra-kofa-2013>

NMF har forståelse for at KOFA muligens synes det har vært utfordrende å behandle enkelte av miljøsakene som kommer inn fra oss. Samtidig kan det virke som at vår organisasjons langsiktige bidrag og fokus på miljøvennlige offentlige anskaffelser endelig kan ha bidratt til en positiv utvikling av regelverket til en mer miljøvennlig retning. Hittil i 2017 har det blitt innført endringer i miljøregelverket i anskaffelsesloven både 01.01.2017 (anskaffelsesloven § 5) og 01.05.2017 (anskaffelsesforskriften § 7-9).

NMF sitt mål med å sende inn dette høringssvaret er for å oppnå ytterligere forbedringer i anskaffelsesregelverket, ett regelverk som i svært stor grad setter føringer for hvor miljøvennlige både offentlige aktører og privat næringsliv opptrer.

Forutsatt at det fremtidige regelverket gjør det økonomisk forsvarlig for oss, samt at vår organisasjon får innvilget saklig klageinteresse, så er NMF villig til også i fremtiden å bidra til at offentlige anskaffelser blir mest mulig miljøvennlige.

≡ **Kommunal**Rapport

Overtredelsesgebyr fra Kofa 2013

2.1 2014 13:11

Vis linjer Søk:

Innklagd ▲	Klager	Saks.nr	Gebyr (mill. kr)	Prosent
Drammen kommune	Jan Hausken	2011-336	1241019	9
Frøya kommune	Norges Miljøvernforbund	2011-230	100000	8.4
Frøya kommune	Norges Miljøvernforbund	2011-229	150000	10.7
Halden kommune	Norges Miljøvernforbund	2011-322	140000	7.5
Rauma kommune	Norges Miljøvernforbund	2011-256	370000	10
Røyken kommune	Jan Hausken	2011-340	4394765	9
Skodje kommune	Norges Miljøvernforbund	2011-253	250000	10

3.0. Anmodning om at miljøkrav skal beskrives i det signerte kontraktdokumentet

For at ikke leverandørene skal glemme av miljøkravene når selve kontrakten trer i kraft, så mener NMF at det bør være et krav at miljøkravene også skal nedfelles skriftlig i det signerte kontraktdokumentet, ikke bare i anbudsdokumentene. Det bør være krav om at minst 1 avsnitt i det signerte kontraktdokumentet gir ett kort sammendrag av hvordan ulike miljøkrav og miljøbestemmelser er ivaretatt i den aktuelle kontrakten.

Dersom miljøkravene ikke beskrives i det signerte kontraktdokumentet, så kan leverandøren lett anse disse som uviktige, og derved la være å følge opp de viktige miljøbestemmelsene som er fastsatt i konkurransegrunnlaget. Ett eksempel på dette er beskrevet i KOFA-sak 2015/27 som finnes her:

<http://www.kofa.no/en/Avgjorte-saker/2015/20150027/>

4.0. Privatpersoner og frivillige interesseorganisasjoner bør innvilges klagerett på anskaffelsesloven §§ 1, 4, 5 og 12

Befolkningen i Norge fortjener å ha påvirkningskraft, kontroll og klagerett med hva offentlige aktører benytter skattepengene til. Manglende rettigheter til påvirkningskraft, kontroll og klagerett kan i verste fall føre til at folk mister tillit til offentlige aktører, og at befolkningen blir fristet til å la være å betale skatter og avgifter. Svart økonomi og svart arbeidskraft er helt klart uønsket i Norge. Det er ikke akseptabelt om offentlige aktører benytter folks skattepenger til mulig korrupsjon og andre ulovligheter i kombinasjon med offentlige anskaffelser.

NMF fortsetter dette kapittelet med noen sitater fra den verdenskjente korrupsjonsjegeren, Eva Joly.

«Det er mye skjult korrupsjon i det offentlige Norge.
All internasjonal praksis viser at det er mer korrupsjon i offentlig enn privat sektor, sier Joly, ifølge NRK»

<https://www.siste.no/krim/joly-offentlig-korrupsjon-i-norge/s/1-103-1712913>

«Brorparten av de store korrupsjonssakene er innenfor offentlig sektor (...) Med litt dårlige rutiner kan man skaffe seg urettmessige kontrakter uten at risikoen er altfor stor (...) De antyder at kriminelle kan søke seg til det offentlige nettopp for å lure til seg penger. Når politikerne bestemmer seg for å bruke mange penger fort, er det stor risiko for korrupsjon. - Inngangen på avsløringene har vært brudd på regler om offentlig anskaffelse.»

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/oekt-korrupsjon-i-norge/a/517168/>

Det er fastsatt i formålsbestemmelsen til anskaffelsesloven § 1 at loven skal «bidra til at det offentlige opptrer med integritet, slik at allmennheten har tillit til at offentlige anskaffelser skjer på en samfunnstjenlig måte.»

Dessverre så er denne formålsbestemmelsen mer ord enn handling, allmennheten har nemlig ikke klagerett til KOFA når det avdekkes at alvorlige økonomiske overtramp som går på bekostning av etikk, miljø og allmennhetens tillit er begått.

Private næringsdrivende har som regel kun økonomiske interesser i offentlige anskaffelser, og næringsdrivende vegrer seg for å klage inn miljøbrudd og etiske brudd på regelverket til KOFA. Av frykt for sanksjoner og fremtidige tap av kontrakter unnlater ofte næringsdrivende aktører å klage inn sin lokale offentlige kunde til KOFA.

Konsekvensen av at næringsdrivende aktører i stor grad unnlater å klage inn offentlige aktører som bryter anskaffelsesloven §§ 1, 4, 5 og 12 er at den offentlige ukulturen med denne typen alvorlige lovbrudd kan fortsette i årevis. For å avdekke denne typen

alvorlige lovbrudd er man trolig avhengig av at privatpersoner og frivillige interesseorganisasjoner innvilges klagerett.

NMF siterer følgende fra e-post sendt av Jonn Sannes Ramsvik, Midlertidig nestleder hos KOFA 28.04.2017:

«Ja, jeg kan bekrefte at frivillige interesseorganisasjoner og privatpersoner som klager inn brudd på miljøbestemmelsene i anskaffelsesloven §§ 1 og 5 ikke nødvendigvis har saklig klageinteresse hos KOFA.

Jeg kan også, riktignok med forbehold om at det er nemnda som i siste instans avgjøre hvordan kravet til saklig klageinteresse er å forstå, bekrefte at privatpersoners interesse i å sørge for at deres egne skattepengene ivaretas etter bestemmelsene i §§ 1 og 5, ikke vil være tilstrekkelig for å tilfredsstille kravet til saklig klageinteresse.»

Det antas at det er mest frivillige interesseorganisasjoner og privatpersoner som er villige til å påklage brudd på

- formålsbestemmelsen i § 1, <https://lovdata.no/lov/2016-06-17-73/§1>
- bestemmelsene om innsyn (forutberegnelighet & etterprøvnbarhet) som er fastsatt i anskaffelsesloven § 4. <https://lovdata.no/lov/2016-06-17-73/§4>
- samt miljøbestemmelsene i anskaffelsesloven § 5: <https://lovdata.no/lov/2016-06-17-73/§5>
- ulovlige direkte anskaffelser i § 12 <https://lovdata.no/lov/2016-06-17-73/§12>

Det er NMF sin erfaring at mange offentlige virksomheter vegrer seg for å utlevere miljøinformasjon, etiske krav, konkurransegrunnlag, protokoll, kontrakter og leverandørreskontroer til privatpersoner og frivillige interesseorganisasjoner. Etter NMF sin mening innebærer denne typen offentlig trening brudd både på offentleglova, miljøinformasjonsloven og anskaffelsesloven § 4. Eksempler på offentlige virksomheter som trenerer utlevering av etterspurte opplysninger i forbindelse med offentlige anskaffelser er bl.a. Ålesund kommune (se klage i KOFA-sak 2017/59) og Frøya kommune (se KOFA-sak 2011/231 premiss nr 9).

Det er i forskrift om klagenemnd for offentlige anskaffelser § 6 fastsatt at klager til KOFA kun kan fremsettes av «noen» som har saklig interesse i å få vurdert lovmessigheten av en slik unnløstelse, handling eller beslutning.

<https://lovdata.no/forskrift/2002-11-15-1288/§6>

Etter NMF sin mening er denne bestemmelsen meget uheldig. Brudd på §§ 1, 4, og 5 har helt klart allmennhetens interesse, det fremstår derfor som svært uheldig at man må ha såkalt saklig interesse for å kunne klage inn denne typen lovbrudd.

I forskrift om klagenemnd for offentlige anskaffelser § 13a er det fastsatt at kravet om såkalt saklig interesse i forskriftens § 6 ikke gjelder for klager på ulovlige direkte anskaffelser.

<https://lovdata.no/forskrift/2002-11-15-1288/§13a>

NMF mener at dette kravet om såkalt saklig interesse i forskriftens § 6 heller ikke bør gjelde for brudd på:

- formålsbestemmelsen i § 1,
<https://lovdata.no/lov/2016-06-17-73/§1>
- bestemmelsene om innsyn og etterkontrollerbarhet i anskaffelsesloven § 4.
<https://lovdata.no/lov/2016-06-17-73/§4>
- samt miljøbestemmelsene i anskaffelsesloven § 5:
<https://lovdata.no/lov/2016-06-17-73/§5>

NMF anmoder pent om at departementet sørger for at privatpersoner og frivillige interesseorganisasjoner i fremtiden innvilges en reell klagerett til KOFA for brudd på anskaffelsesloven §§ 1, 4, 5 og 12.

4.1. Eksempel på anskaffelsesloven § 1: Saksbehandler i Ålesund kommune gir oppdrag og utbetaler store offentlige pengebeløp til sin ektemann, miljøvernorganisasjonen NMF har ikke klagerett til KOFA.

NMF har i NRK og Sunnmørsposten blitt gjort oppmerksom på ett tilfelle der en enhetsleder i Ålesund kommune både har gitt kontrakt og også vært ansvarlig for å utbetale store offentlige beløp til ektemannen sitt firma. Det er mulig å lese ett kort sammendrag av denne offentlige anskaffelsen her:

<https://www.nrk.no/mr/ga-kontrakt-til-egen-ektefelle-1.13491062>

Den aktuelle enhetslederen i Ålesund kommune står også oppført som prokura i ektemannens firma:

<https://w2.brreg.no/enhet/sok/detalj.jsp?orgnr=993495816>

08.05.2017 publiserte Sunnmørsposten en artikkel på sine nettsider, der det fremgår at både jussprofessor Mads Andenæs ved Universitetet i Oslo, og professor Petter Gottschalk som forsker på økonomisk kriminalitet ved Handelshøyskolen BI mener at den aktuelle enhetsleder i Ålesund kommune bør anmeldes og etterforskes av politiet. Artikkelen i Sunnmørsposten kan leses her:

<http://www.smp.no/pluss/2017/05/07/Mener-politiet-b%C3%B8r-etterforske-virksomhetsleder-14694776.ece>

NMF sendte følgende spørsmål om veiledning til KOFA vedrørende den aktuelle kontrakten der enhetslederen i Ålesund hadde gitt oppdrag til sin ektemanns firma:

«NMF viser til veiledningsplikten i forvaltningsloven § 1, og anmoder med dette om veiledning fra KOFA vedrørende eventuelle klager på brudd på formålsbestemmelsen Anskaffelsesloven § 1, sitat: "Loven skal fremme effektiv bruk av samfunnets ressurser. **Den skal også bidra til at det offentlige opptre med integritet, slik at allmennheten har tillit til at offentlige anskaffelser skjer på en samfunnstjenlig måte.**"

<https://lovdata.no/lov/2016-06-17-73/§1>

Har allmennheten (altså vanlige personer samt frivillige interesseorganisasjoner) "saklig interesse" til å kunne klage til KOFA på brudd på anskaffelsesloven § 1? Altså, har privatpersoner og frivillige interesseorganisasjoner anledning til å kunne klage på at allmennheten får manglende tillit til at offentlige anskaffelser skjer på en samfunnstjenlig måte?

Vil allmennheten (altså privatpersoner og frivillige interesseorganisasjoner) kunne få refundert KOFA sitt saksbehandlingsgebyr på kr 8000,- dersom de får medhold i en slik klage på anskaffelsesloven § 1?

Vedlagt følger ett eksempel på en slik sak som det muligens kunne vært aktuelt å påklage grunnet manglende tillit, forutsatt at klagefristen ikke hadde vært utløpt.»

Midlertidig nestleder hos KOFA, Jonn Sannes Ramsvik, sendte 28.04.2017 følgende svar der det fremgår at miljøvernorganisasjoner trolig ikke har klagerett på brudd på miljøbestemmelsene i anskaffelsesloven § 1:

«Med det forbehold om at det er nemnda som i siste instans tar stilling til om betingelsene for å fremme en klage er til stede; Som følge av kravet til saklig klageinteresse, vil nok ikke enkeltpersoner kunne klage på slike saker.»

Etter NMF sin mening er det svært kritikkverdig at private skattebetalere samt vi som miljøvernorganisasjon ikke har klagerett til KOFA på anskaffelser som åpenbart går på tvers av den tillitten som offentlige aktører er avhengig av å ha. Det er ingen tvil om at den aktuelle enhetslederen i Ålesund kommune burde ha meldt seg inhabil til å ha avtaleansvar samt å utbetale store beløp til sin egen familie. NMF ber om at privatpersoner og interesseorganisasjoner i fremtiden får klagerett på anskaffelsesloven § 1, slik at offentlig korrupsjon som kan tenkes å gå på bekostning av miljøet minimeres.

4.2. Eksempel på anskaffelsesloven § 5: Sogn og Fjordane fylkeskommune benytter offentlige anskaffelser til å finansiere lokal utrydning av rødlistearten hubro, miljøvernorganisasjonen NMF har ikke klagerett til KOFA.

NMF har våren 2017 blitt gjort oppmerksom på at Sogn og Fjordane fylkeskommune og Gulen kommune gjennom sine offentlige anskaffelser bidrar til å ødelegge leveområdene til den rødlistede uglearten hubro. Sogn og Fjordane fylkeskommune og Gulen kommune nekter i sine offentlige anskaffelser å forholde seg til bestemmelsene om «føre-var-prinsippet» i naturmangfoldloven § 9. I sin reguleringsplan har Gulen kommune vedtatt at de først skal ødelegge og sprengte bort hekkeområdene for den rødlistede uglearten hubro, for deretter å evaluere eventuelle skadevirkninger.

Sogn og Fjordane fylkeskommune og Gulen kommune finansierer vegutbyggingen i hubro-området, men de har fått en privat aktør til å lyse ut den miljøfiendtlige anskaffelsen på Doffin. Den private aktøren som Sogn og Fjordane fylkeskommune og Gulen kommune har engasjert nekter å etterleve både §§ 4 og 5 i anskaffelsesloven.

NMF har kontaktet KOFA for å høre om vi som miljøvernorganisasjon kunne klage inn utryddelseskampanjen av rødlistet hubro som er offentlig finansiert av Sogn og Fjordane fylkeskommune og Gulen kommune. NMF sendte følgende spørsmål til KOFA:

«Norges Miljøvernforbund er informert om at det i anskaffelsen som er spesifisert på linkene under er planlagt å sprengre frem en veg i et kjent hekkeområde for den rødlistede uglearten Hubro. NMF har skriftlig dokumentasjon som bekrefter at tiltakshaver vurderer å utføre sprengning midt i hekketiden for hubro. NMF mener at slik fremferd på en offentlig utlysning ikke er i samsvar med bestemmelsene som er fastsatt i lov om offentlige anskaffelser §§ 1 og 5.

<https://www.doffin.no/Notice/Details/2017-169589>

<https://kgv.doffin.no/ctm/Supplier/Documents/Folder/151420>

<https://kgv.doffin.no/ctm/Supplier/Notice/ViewNotice/301747/301747>

NMF anmoder med dette om en klar tilbakemelding fra KOFA på om vi som miljøvernorganisasjon har saklig klageinteresse vedrørende klager på miljøbestemmelsene i anskaffelsesloven § 5, og om vi har rett til å kunne klage inn anskaffelsen som er spesifisert på linkene ovenfor i forbindelse med dette?»

Midlertidig nestleder hos KOFA, Jonn Sannes Ramsvik, sendte 28.04.2017 følgende svar der det fremgår at miljøvernorganisasjoner trolig ikke har klagerett på brudd på miljøbestemmelsene i anskaffelsesloven § 5:

«Hvorvidt dere kan klage på de konkrete anskaffelsene kan ikke jeg ta stilling til. Når det gjelder spørsmålet om hvorvidt miljøvernorganisasjoner kan klage på brudd på loven § 5, vil det bero på om organisasjonen anses å ha saklig klageinteresse. Så vidt jeg er kjent med har ikke nemnda tatt stilling til dette spørsmålet, og jeg kan derfor ikke gi ett klart svar. Det vil være nemnda som må ta stilling til dette. Jeg nevner likevel at nemnda i tidligere praksis ikke har ansett politiske partier for å ha saklig klageinteresse, til dels ut fra en betraktning om at Klagenemnda ble etablert for å gi leverandører mulighet til å klage.»

Etter NMF sin mening er det svært kritikkverdig at vi som miljøvernorganisasjon ikke har klagerett til KOFA på den miljøfiendtlige utryddelseskampanjen av rødlistet hubro som er finansiert av Sogn og Fjordane fylkeskommune og Gulen kommune. Departementet bør snarest sørge for at frivillige interesseorganisasjoner får innvilget klagerett til anskaffelsesloven §§ 1, 4 og 5.

5.0. Saksbehandlingsgebyret bør avskaffes (i hvert fall for privatpersoner og frivillige interesseorganisasjoner)

KOFA var opprinnelig ment å være ett lavterskel klageorgan. KOFA har utviklet seg til å bli ett klageorgan som alle og enhver har saklig interesse til å benytte seg av, også privatpersoner og frivillige interesseorganisasjoner. Privatpersoner, politiske partier og frivillige interesseorganisasjoner har meldt inn ganske mange ulovlige direkte anskaffelser, noe offentlige aktører muligens ikke alltid er helt bekvemme med. For å begrense omfanget av ulovlige direkte anskaffelser som ble klaget inn fant

beslutningstakerne ut at man kunne kreve inn et saksbehandlingsgebyr på 1000 kroner, noe som er en svært høy sum for frivillige interesseorganisasjoner og privatpersoner. Konsekvensen er at ulovlige direkte anskaffelser og mulig korrupsjon i svært stor grad ikke blir avdekket.

Antallet klager til KOFA før de nye forhøyede gebyrsatsene trådte i kraft viser at KOFA utvilsomt er et klageorgan som både har interesse for privatpersoner og for frivillige interesseorganisasjoner. Det er derfor mye som taler for at KOFA er ett klageorgan som burde forholde seg til bestemmelser og forarbeider til Lov om klageorganer for forbrukersaker § 7, der departementet i Prop. 32 L (2015–2016) har fastsatt at klagegebyret ikke bør overstige 100-200 kroner.

Privatpersoner er opptatt av at offentlige aktører ikke sløser vekk skattepengene på korrupsjon og vernetjenester. Det er derfor mye som taler for at KOFA er ett klageorgan som burde forholde seg til bestemmelser og forarbeider til Lov om klageorganer for forbrukersaker § 7, der departementet i Prop. 32 L (2015–2016) har fastsatt at klagegebyret ikke bør overstige 100-200 kroner.

Lov om klageorganer for forbrukersaker (gjennomføring av direktiv 2013/11/EU og forordning (EU) nr. 524/2013)

§ 7. Klagefrist. Gebyr

«Klageorganet kan kreve saksbehandlingsgebyr. For forbrukere kan gebyret bare utgjøre et mindre beløp.»

<https://lovdata.no/lov/2016-06-17-29/§7>

Prop. 32 L (2015–2016)

Lov om klageorganer for forbrukersaker (gjennomføring av direktiv 2013/11/EU og forordning nr. 524/2013) og endringer i enkelte andre lover

Til § 7 Klagefrist. Gebyr

"Departementet antar at gebyret ikke bør overstige 100-200 kroner."

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/prop.-32-l-20152016/id2464200/sec22>

Klagegebyret fastsatt i Forskrift om klagenemnd for offentlige anskaffelser § 13 for å kunne påklage miljøbrudd og etiske brudd er nå satt på hele 8000 kroner, noe som gjør det helt uoverkommelig for frivillige interesseorganisasjoner og privatpersoner å klage inn denne typen lovbrudd. For å klage inn ulovlige direkte anskaffelser er klagegebyret satt til hele 1000 kroner, noe som også er et uoverkommelig for frivillige interesseorganisasjoner og privatpersoner. Konsekvensen er at denne typen lovbrudd i svært stor grad ikke blir avdekket.

<https://lovdata.no/forskrift/2002-11-15-1288/§13>

NMF finner det kritikkverdig at saksbehandlingsgebyrene for å kunne klage inn ulovlige direkte anskaffelser til KOFA er 10 ganger høyere enn hva som er anbefalt i lov om klageorganer for forbrukersaker § 7. For å klage inn brudd på miljøbestemmelsene i § 5 i anskaffelsesloven, så er klagegebyret hele 8.000,- kroner (noe som er et astronomisk beløp for de fleste privatpersoner og interesseorganisasjoner). Gebyrsatsene for å kunne klage inn til KOFA er satt så høyt at satsene virker avskrekkende både på frivillige interesseorganisasjoner og på privatpersoner.

Ettersom klagesatsene på nåværende tidspunkt er satt så ekstremt høyt, så er det nok mest symbolverdi i de nåværende miljøbestemmelsene i anskaffelsesloven. Svært få privatpersoner og/eller frivillige miljøvernorganisasjoner kan se seg økonomisk råd til å kunne klage inn saker til KOFA. Etter NMF sin mening er det svært uheldig at offentlige virksomheter, nesten uten risiko, kan bryte de svært viktige miljøbestemmelsene i anskaffelsesloven.

5.1. Eksempel Ålesund kommune – KOFA-sak 2017/59 fra NMF avdekket mulig korrupsjon som gikk på miljøets bekostning

Etter NMF sin mening har klager fra oss som miljøvernorganisasjon bidratt til å sette fokus på at ulovlige direkte anskaffelser som går på bekostning av miljøet ikke er akseptabelt. NMF sitt arbeid har også bidratt til å få satt en stopper for mulig korrupsjon som gikk på bekostning av miljøbestemmelsene i anskaffelsesloven § 5. Ett eksempel på at NMF sitt arbeid har bidratt til å sette en stopper for mulig korrupsjon er at en av styremedlemmene i NMF-Møre og Romsdal 18. april 2017 sendte tips og ulike flyfotoer til Sunnmørsposten som viste at en enhetsleder i Ålesund kommune hadde fått utført omfattende anleggsarbeid på sin private eiendom. De påfølgende ukene har det nesten daglig vært omfattende skriverier i Sunnmørsposten om den innarbeidede ukulturen og de mangfoldige korrupsjonsskandalene i Ålesund kommune. NMF har fulgt opp med 22.04.2017 å klage inn Ålesund kommune til KOFA for ulovlig direkte anskaffelse til flere titalls millioner kroner (KOFA-sak 2017/59). I den aktuelle KOFA-klagen fra NMF hadde vi skrevet 4 sider vedrørende den mulige korrupsjonen, samt lagt ved flere fotografier som viste hvilket arbeid som var utført hjemme hos den aktuelle enhetslederen. NMF hadde i KOFA-klagen også vist til bestemmelsene om korrupsjon i straffeloven § 387. Noen dager senere mottok Ålesund kommune en kopi av den aktuelle KOFA-klagen i sak 2017/59 fra KOFA. Etter å ha lest klagen fra NMF har rådmannen i Ålesund kommune lagt ut pressemelding på kommunens nettsider om at kommunen har anmeldt den aktuelle enhetslederen for mulig brudd på nettopp straffeloven § 387. Pressemeldingen fra rådmannen i Ålesund kommune kan leses her: <http://www.alesund.kommune.no/aktuelt/nyhetsarkiv/8941-pressemelding-om-bingsa-naering-fredag-5-5> Det er for øvrig skriftlig dokumenterbart at både Ålesund kommune og innkjøpssjef i Ålesund kommune helt siden 09.02.2015 har kjent til de ulovlige direkte anskaffelsene i KOFA-sak 2017/59, uten at det ble gjort tilstrekkelige tiltak for å få stanset ulovlighetene. NMF antar at innkjøpssjefen muligens har forsøkt å få stoppet ulovlighetene, uten at det har blitt lyttet til hans formaninger. KOFA-sak 2017/59 viser at involvering fra frivillige interesseorganisasjoner som NMF både bidrar til at anskaffelsene blir lyst ut på forhåpentligvis miljøvennlig vis, samt at mulig korrupsjon blir avdekket og stoppet. Den siste måneden har det for øvrig i Sunnmørsposten blitt avdekket ytterligere mulig korrupsjon i forbindelse med offentlige anskaffelser i Ålesund kommune enn hva som fremgår i KOFA-sak 2017/59.

NMF kjenner for øvrig til enda flere ulovlige direkte anskaffelser som er begått i andre kommuner på Sunnmøre og i Ålesund kommune som enda ikke er klaget inn til KOFA. NMF håper nå å få en sponsor som er villig til å finansiere våre klager til KOFA, slik at vi sammen kan å stanset den miljøfiendtlige ukulturen som foregår i alt for stor grad innen offentlige anskaffelser.

5.2. Eksempel Lenvik kommune – viser omfanget av ulovlige direkte anskaffelser i en gjennomsnittlig norsk kommune

Dersom man går inn på nettsidene til KOFA og søker på ordet «Lenvik» så får man per dags dato hele 55 treff:

<http://www.kofa.no/no/Sok/?quicksearchquery=Lenvik>

De aller fleste av disse sakene stammer fra klager fra det politiske partiet Lenviklista, som har gjort en god jobb for å få kommuneadministrasjonen til å bli mer lovlydig. Lenvik kommune er trolig ikke ett unikt tilfelle i å begå ulovlige direkte anskaffelser, kommunen har bare hatt (u)flaks som har ett politisk parti som har satt fokus på etikk og moral.

Tilfellet Lenvik kommune er et eksempel på hvor mange og hvor omfattende lovbrudd som begås i en gjennomsnittlig norsk kommune. Dersom norske myndigheter vil de omfattende lovbruddene i anskaffelsesloven §§ 1, 4, 5 og 12 til livs, så må privatpersoner og frivillige interesseorganisasjoner få fritak for å betale de kostbare saksbehandlingsgebyrene til KOFA. NMF er overbevist om at vi er i stand til å dokumentere omfattende lovbrudd som går på miljøets bekostning i svært mange offentlige virksomheter. Det er uakseptabelt at norske myndigheter har lagt inn økonomiske barrierer som forhindrer privatpersoner og frivillige interesseorganisasjoner å ivareta sine tarv. Både privatpersoner og frivillige interesseorganisasjoner er opptatt av at skattepengene skal brukes på miljøvennlig lovlig vis, og ikke på offentlig ulovligheter og mulig korrupsjon.

6.0. Innføring av belønningstiltak for å avdekke ulovlige direkte anskaffelser uten fokus på miljø

Ved å klage inn ulovlige direkte anskaffelser uten fokus på miljø til KOFA har NMF frem til nå utført en gratisjobb og en samfunnsinnsats. Frivillige interesseorganisasjoner bør belønnes for denne typen arbeid. Ved å utføre denne typen arbeid bidrar NMF til at det blir satt fokus på alvorlig miljø-økonomisk kriminalitet, samt at dette blir avdekket og stoppet.

For at flere brudd på anskaffelsesloven §§ 1, 5 og 12 skal bli klaget inn, bør det gis økonomisk stimuli for at denne typen saker skal klages inn. Anslagsvis 10 % av gebyret som ilegges offentlige aktører som begår lovbrudd bør tilfalle som belønning til vedkommende som har klaget inn ulovlige direkte anskaffelser der det ikke er satt fokus på miljø. Dersom en offentlig aktør blir ilagt kr 100.000,- i gebyr for å ha begått en ulovlig direkte anskaffelse uten fokus på miljø, så bør kr 10.000,- av dette beløpet bli overført til vedkommende som har klaget inn saken. NMF kunne trolig ha finansiert en fulltidsstilling på å avdekke ulovlige direkte anskaffelser uten fokus på miljø dersom denne typen belønningssystem eksisterte.

7.0. Ønske om at det innføres overtredelsesgebyr for brudd på anskaffelsesloven §§ 1 og 5

De helt klart viktigste bestemmelsene i anskaffelsesloven er §§ 1 og 5. Det fremstår som helt naturlig at formålsbestemmelsen samt miljøbestemmelsen skal være overordnet alle andre bestemmelser i anskaffelsesloven. Viktigheten av anskaffelsesloven § 5 er ytterligere understreket ved innførselen av de nye miljøbestemmelsene i anskaffelsesforskriften § 7-9 som kan leses her:

<https://lovdata.no/forskrift/2016-08-12-974/§7-9>

Anskaffelsesloven § 5 er den eneste lovbestemmelsen i lovverket der det er fastsatt krav til minimum vekting på 30 %, dette understreker samfunnets innsats og forventninger om at alle offentlige anskaffelser skal være miljøvennlige anskaffelser. Nærings- og fiskeridepartementet har skrevet en pressemelding om viktigheten av miljøbestemmelsene i anskaffelsesloven som kan leses her:

<https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/vil-ha-fleire-grone-innkjop/id2550261/>

Ettersom at departementet har fastsatt at «*Stat og kommunar må bruke innkjøpsmakta si meir aktivt som eit verkemiddel i omstillinga til eit lågutsleppsamfunn i Noreg*», så er det rimelig at det anses som uakseptabelt at offentlige virksomheter ikke etterlever disse viktige miljøbestemmelsene.

For ytterligere å understreke viktigheten av bestemmelsene i formålsbestemmelsen og miljøbestemmelsene i anskaffelsesloven §§ 1 og 5, mener NMF at det vil være riktig å innføre overtredelsesgebyr for virksomheter som bryter disse bestemmelsene.

Det kan være kostnadsbesparende for offentlige virksomheter om de unnlater å etterleve miljøbestemmelsene. Det fremstår ikke som rimelig at offentlige virksomheter skal profitere på miljøets bekostning. Ettersom at det trolig vil være økonomiske motiver som gjør at offentlige virksomheter kan tenkes å bryte miljøbestemmelsene, så er det bare rett og rimelig at virksomheter som bryter miljøbestemmelsene blir pålagt å betale overtredelsesgebyr for disse lovbruddene. Trusselen om eventuelt overtredelsesgebyr vil forhåpentligvis oppveie de økonomiske fordelene ved å bryte de viktige miljøbestemmelsene om minimum 30 % vekting på miljø.

8.0. Ønske om etterprøvbare og tilgjengeliggjøring av informasjon i offentlige anskaffelser

8.1. Grunnleggende bestemmelser om allmennhetens tillit

Anskaffelseslovens formålsbestemmelse er at:

«*Loven skal fremme effektiv bruk av samfunnets ressurser. Den skal også bidra til at det offentlige opptrer med integritet, slik at **allmennheten har tillit** til at offentlige anskaffelser skjer på en samfunnstjenlig måte.*»

Kilde: Anskaffelsesloven § 1 som finnes her:

<https://lovdata.no/lov/2016-06-17-73/§1>

Basert på bestemmelsene om allmennhetens tillit, så er det fastsatt at anskaffelsesloven skal ha følgende grunnleggende prinsipper:

«Oppdragsgiveren skal opptre i samsvar med grunnleggende prinsipper om **konkurranse, likebehandling, forutberegnelighet, etterprøvbarhet og forholdsmessighet.**»

Kilde: Anskaffelsesloven § 4 som finnes her:

<https://lovdata.no/lov/2016-06-17-73/§4>

En svært essensiell del av at allmennheten skal ha tillit til at anskaffelser skjer på en samfunnstjenlig måte, er kontrollmuligheten fra allmennheten. Formålsbestemmelsen i offentleglova fastslår følgende:

«Formålet med lova er å leggje til rette for at offentleg verksemd er **open og gjennomiktig**, for slik å styrkje informasjons- og ytringsfridommen, den demokratiske deltakinga, **rettstryggleiken** for den enkelte, **tilliten** til det offentlege og **kontrollen frå ålmenta**. Lova skal òg leggje til rette for **vidarebruk** av offentleg informasjon.»

Kilde: Offentleglova § 1 som finnes her:

<https://lovdata.no/lov/2006-05-19-16/§1>

Både offentleglova §§ 1 og 23, samt Anskaffelsesloven §§ 1 og 4 inneholder helt grunnleggende prinsipper om allmennhetens tillit, samt krav om konkurranse, likebehandling, forutberegnelighet, etterprøvbarhet og forholdsmessighet. Dessverre så er det kun et fåtall offentlige virksomheter som praktiserer bestemmelsene om åpenhet og etterprøvbarhet i sine anskaffelser. Det er ofte svært tidkrevende og arbeidskrevende for NMF sine saksbehandlere å få offentlige oppdragsgivere til frivillig å utlevere informasjon om offentlige anskaffelser. Det er nærmere regelen enn unntaket at offentlige oppdragsgivere gjør sitt ytterste for å trenere utleveringen av etterspurte dokumenter som vedrører offentlige anskaffelser. Nettavisen anbud365 hadde 05.05.2017 en artikkel om hvorledes enkelte offentlige virksomheter forsøker å hindre innsyn i sine offentlige anskaffelser:

<https://www.anbud365.no/apenhet-er-aldri-farlig-med-mindre-man-har-noe-skjule/>

8.2. Eksempel på trenering av utlevering fra Ålesund kommune

I etterkant av de nesten daglige artiklene i avisene på Sunnmøre om ukultur og mulig korrupsjon i anskaffelsesprosessene i Ålesund kommune har NMF anmodet om innsyn i noen få anskaffelsesprosesser i kommunen.

- 23.04.2017 mottok NMF informasjon om nok en mulig korrupsjonssak i Ålesund kommune, der en ansatt i kommunen visstnok mottar kostnadsfrie private tjenester fra en av leverandørene til kommunen. Den aktuelle saken er enda ikke omtalt i mediene, så denne saken kommer muligens i tillegg til alt det

andre som har foregått i Ålesund kommune. NMF anmodet Ålesund kommune om å utlevere digital kopi av Doffin-referansen, anskaffelsesprotokollen samt den signerte avtalen som kommunen har med denne leverandøren. Ålesund kommune har frem til nå hverken besvart eller utlevert de etterspurte dokumentene.

- 25.04.2017 anmodet NMF om å få tilsendt digital kopi av noen dokumenter som er relevant mot pågående KOFA-sak 2017/59. Ålesund kommune har fremdeles ikke utlevert de etterspurte dokumentene.
- 05.05.2017 anmodet NMF om at Ålesund kommune oppgav Doffin-link eller Doffin-referansen til noen anskaffelser som kommunen hadde utført i 2016, den største av disse anskaffelsene var på kr 29.963.498,-. Ålesund kommune sendte svar samme dag om at kommunen ikke er i stand til å besvare henvendelsen innen ordinær svarfrist. NMF opplyste kommunen om at *«Årsaken til at Norges Miljøvernforbund – Møre og Romsdal (NMF-MR) har anmodet om innsyn i disse Doffin-linkene og/eller Doffin-referansene er fordi vi ønsker å undersøke om Ålesund kommune har hatt stort nok fokus på miljø og samfunnsansvar i sine utlysninger og anskaffelser.»* Ålesund kommune har fremdeles ikke oppgitt de etterspurte Doffin-linkene og/eller Doffin-referansene.

Det virker uryddig at en stor offentlig aktør som Ålesund kommune tilsynelatende / muligens ikke har oversikt over sine egne anskaffelsesprosesser. Det er lite tillitsvekkende at Ålesund kommune unnlater å etterleve tidsfristene som er fastsatt i offentleglova §§ 29 og 32. Det virker underlig at Ålesund kommune frem til nå ikke har vært i stand til å oppgi noe så enkelt som en Doffin-link og/eller Doffin-referanse til en anskaffelse til en verdi av kr 29.963.498,-. Denne typen unnlattelsessynder vitner om at kommunen tilsynelatende kan ha manglende oversikt, kontroll, bemanning eller at kommunen i verste fall har noe å skjule. Det at kommunen ikke utleverer etterspurte dokumenter kan lett føre til uriktige mistanker om at de aktuelle anskaffelsesprosessene ikke har foregått korrekt. Det at Ålesund kommune trenerer utlevering av etterspurte digitale kopier er uheldig for kommuneadministrasjonens tillit i befolkningen. Det kan være at de manglende utleveringene skyldes mangel på ressurser i ROBEK-kommunen Ålesund, så NMF ønsker foreløpig ikke å konkludere med at kommunen har gjort noe galt med anskaffelsesprosessene der vi har anmodet om innsyn.

NMF har foreløpig vært mye snillere med kommunen enn hva mediene på Sunnmøre har vært. Avisa Nytt-i-Uka klaget i forrige uke inn Ålesund kommune til Fylkesmannen grunnet manglende praktisering av offentlighet.

Med en lovpålagt publiseringsplikt av oversikter som foreslått i kapittel 8.3. i dette skrivet, så ville Ålesund kommune høyst sannsynlig både hatt bedre kontroll og oversikt over anskaffelsene. Det ville videre ha virket ressursbesparende for kommuneadministrasjonen, ettersom at de ansatte i kommunen i mindre grad hadde trengt å behandle krav om innsyn i anskaffelsesprosessene. Det er også sannsynlig at det

ikke hadde trengt å gå flere år med godt innarbeidet offentlige ukultur før denne typen avvik hadde blitt avdekket.

8.3. Offentlige oppdragsgivere bør synliggjøre sine anskaffelser på nettsidene

NMF er av den oppfatning at pålegg om offentliggjøring av anskaffelsesdokumentene, anskaffelsesprosessene og den årlige leverandørreskontroen på offentlige virksomheters nettsider vil resultere i at antallet ulovlige direkte anskaffelser uten fokus på miljø vil bli vesentlig redusert. Dersom denne typen informasjon blir publisert, så vil eventuelt mislighold mye lettere bli avdekket, og risikoen for at ulovligheter blir oppdaget vil bli så stor at eventuelle ulovligheter trolig vil slutte av seg selv. Offentlige oppdragsgivere bør pålegges å publisere foregående års leverandørreskontro over kr 100.000,- åpent tilgjengelig på sine nettsider. Dette slik at media, allmennheten, leverandører og interesseorganisasjoner skal kunne kontrollere at den offentlige virksomheten foregående år har handlet inn i samsvar med inngåtte rammeavtaler.

Etter NMF sin mening bør offentlighet praktiseres mest mulig lettvtint og digitalt. Unødvendig manuelt papirarbeid er ikke særlig miljøvennlig, og er også arbeidskrevende både for private tilbydere og for de offentlige saksbehandlerne som senere skal evaluere tilbudene.

NMF ønsker at det skal bli lovpålagt / anbefalt for alle offentlige virksomheter å publisere en komplett leverandørversikt på nettsidene som viser hvilke private virksomheter som har blitt tildelt oppdrag og rammeavtaler. Leverandørversikten bør fortrinnsvis være utarbeidet i redigerbart Excel-format. Denne oversikten bør inneholde følgende digitale informasjon om oppdragene og de ulike avtalepartnerne, fritt tilgjengelig nedlastbart for alle og enhver:

- A. Organisasjonsnummer til den private virksomheten som har fått kontrakt
- B. Virksomhetsnavn til den private virksomheten som har fått kontrakt
- C. Avtale start-tidspunkt
- D. Avtale slutt-tidspunkt
- E. Eventuelle opsjonsperioder
- F. Link til Doffin-utlysning og/eller Doffin referansenummer
- G. Link til komplett konkurransegrunnlag med tilhørende vedlegg
- H. Digital kopi av anskaffelsesprotokoll
- I. Digital kopi av signert kontrakt med den private virksomheten (der opplysninger som eventuelt er unntatt offentlighet er retusjert)
- J. Arkivsaksnummer anskaffelsesprosess, fortrinnsvis med tilhørende nettadresse
- K. Kort beskrivelse av hvordan miljøbestemmelsene i anskaffelsesloven § 5 er ivare tatt i den aktuelle anskaffelsen.
- L. Eventuell nettside til den private virksomheten som har fått kontrakt

- M. I tillegg bør det bli lovpålagt for alle offentlige virksomheter hvert år å legge ut en komplett leverandørreskontro i redigerbart Excel-format som viser årlige utbetalinger til de av leverandørene som har fått utbetalt mer enn laveste terskelverdi på kr 100.000,-. Dersom denne leverandørreskontroen offentliggjøres på nett, så reduseres sannsynligheten for at enkelte leverandører tildeles oppdrag uten konkurranse. De norske terskelverdiene er publisert her: <https://www.anskaffelser.no/giore-anskaffelser/anskaffelsesfaglige-temaer/terskelverdier>

Nedenfor ønsker NMF å sette fokus på en del offentlige virksomheter som på hver sine måter har vært dyktige til å offentliggjøre informasjon om sine offentlige anskaffelser.

8.3.1. Eksempel Samferdselsdepartementet sin dokumentasjon på anskaffelsen av lørdagsavisdistribusjon

Takket være media sin interesse og mangfoldige krav om innsyn vedrørende anskaffelsesprosessen av lørdagsavisdistribusjon har Samferdselsdepartementet vist stor vilje til åpenhet. Samferdselsdepartementet har åpne nettsider, som er tilgjengelige for allmennheten, publisert det meste av relevant informasjon vedrørende utlysningen og kontraktdokumentene vedrørende anskaffelsesprosessen av lørdagsaviser. Samferdselsdepartementet har blant annet laget denne nettsiden som beskriver deler av anskaffelsesprosessen:

<https://www.regjeringen.no/no/tema/transport-og-kommunikasjon/post/laurdagsaviser/id2525380/>

Vedrørende Samferdselsdepartementet sin anskaffelse av lørdagsavisdistribusjon så eksisterer følgende dokumentasjon om valgt leverandør og anskaffelsesprosessen åpent tilgjengelig på internett:

A: organisasjonsnummer: 988 807 737

B: navn: Kvikkas AS

C: Avtale start-tidspunkt: lørdag 05.11.2016

D: Avtale slutt-tidspunkt: 05.11.2018

E: Eventuelle opsjonsperioder: Nei

F: Link til Doffin-utlysning: <https://www.doffin.no/Notice/Details/2016-892763>

G: Konkurransesgrunnlag:

<https://kgv.doffin.no/ctm/Supplier/Documents/Folder/138789>

H: Anskaffelsesprotokoll trolig ikke publisert på nett

I: signert kontrakt

https://www.regjeringen.no/contentassets/39ae5f6416f64f11aa3129232260ed68/avtale_kvikkas.pdf

J: Arkivsak 2015/1730:

<https://www.oep.no/search/result.html?searchType=advanced&caseNumber=2015/1730&list2=89&caseSearch=true&sortField=documentNumber&sortOrder=desc>

K: Miljøbestemmelsene i anskaffelsesloven § 5 er tilsynelatende ikke beskrevet

L: Nettside privat leverandør: www.kvikkas.no

M: Leverandørreskontro trolig ikke publisert på nett

Etter NMF sin mening bør det være mulig også for andre offentlige virksomheter å tilgjengelig-gjøre samme mengde med informasjon vedrørende samtlige av sine anskaffelsesprosesser som Samferdselsdepartementet allerede har gjort med sin anskaffelsesprosess av lørdagsavisdistribusjon. Etter NMF sin mening bør denne typen tilgjengeliggjøring av informasjon på internett bli ett lovpålagt krav. Det skal ikke mer til enn at offentlige virksomheter publiserer ett Excelark på sine nettsider med kolonner for henholdsvis A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M der denne informasjonen finnes tilgjengelig, samt en rad for hver leverandør.

8.3.2. Eksempel Steinkjer kommune sin offentliggjøring av historiske doffin-utlysninger på nettsidene

Enkelte offentlige oppdragsgivere er dyktigere enn andre til å synliggjøre sine offentlige anskaffelsesprosesser. Tidligere innkjøpssjef i **Steinkjer kommune**, Birger Asphaug, er en innkjøpssjef som ble kjent for å ha mest mulig åpenhet i kommunens anskaffelser.

Man kan lese mer om dette i denne artikkelen:

<http://www.anbud365.no/steinkjer-mest-mulig-apenhet-anskaffelsesarbeidet/>

Frem til pensjonisttilværelsen til den tidligere innkjøpssjefen har Steinkjer kommune på sine nettsider publisert varigheten på hver enkelt anskaffelse, samt link til de tidligere konkurransegrunnlagene på Doffin:

<http://www.steinkjer.kommune.no/index.php?id=432855>

Dette har gjort at innkjøpsprosessene i Steinkjer har blitt forutsigbare og etterkontrollerbare både for leverandørmarkedet, innbyggere, media og frivillige interesseorganisasjoner.

8.3.3. Eksempel Statens vegvesen sin offentliggjøring av tilbud, rødlistearter, svartlistearter og saltforbruk i konkurransegrunnlagene

Statens vegvesen har laget meget gode oversikter over alle sine driftskontrakter som går flere år tilbake i tid. I disse oversiktene kan man lese seg frem til hvilke aktører som har gitt pris på de ulike driftskontraktene, antall kilometer vegstrekning på de ulike driftskontraktene, hvilke aktører som drifter de ulike driftskontraktene. Ulike oversikter som viser ulike typer sammendrag av de ulike driftskontraktene til Statens vegvesen kan lastes ned på høyre side på denne nettsiden:

<http://www.vegvesen.no/fag/veg+og+gate/Drift+og+vedlikehold/Driftskontrakter>

Ett forbedringsforslag til Statens vegvesen: Dere kan på linken rett over i tillegg vurdere å legge ut link til konkurransegrunnlagene tilhørende hver enkelt driftskontrakt. Det vil da bli lettere for fremtidige tilbydere av kontrakten, å tilpasse seg på optimalt vis ved neste anledning denne driftskontrakten lyses ut. I tillegg ivaretas befolkningens og ulike interesseorganisasjoners rett til miljøinformasjon.

Statens vegvesen er en virksomhet som publiserer sine oversikter over rødlistearter, svartlistearter og saltforbruk i sine konkurransegrunnlag. Dessverre så finner man ikke igjen disse konkurransegrunnlagene dersom man går inn på nettsidene til Statens vegvesen. Statens vegvesen oppfordres med dette om å offentliggjøre tilsvarende linker for hver eneste driftskontrakt i hele Norge på nettsidene til Statens vegvesen, slik at disse tidligere konkurransegrunnlagene blir lett tilgjengelig for allmennheten samt frivillige interesseorganisasjoner som ønsker å kontrollere at Statens vegvesen etterlever miljøkravene som er fastsatt i kontraktene.

Man kan blant annet få ut følgende miljøinformasjon fra konkurransegrunnlagene til Statens vegvesen.

- Ønsker man å kontrollere avfallsmengdene som er registrert fra hver enkelt driftskontrakt kan man i konkurransegrunnlaget gå inn på dokumentet «D2-S11-Avfallsmottak-og-historiske-avfallsmengde». Dokumentet gir likevel ikke et helt korrekt bilde, dette fordi alt for mange av leverandørene til Statens vegvesen har for vane å dumpe miljøfarlig kosteavfall og slamsugeavfall i ulovlige deponier rundt omkring, f.eks. ute i sjøen eller lignende. Ett eksempel er denne videoen fra driftskontrakt 1509 Ytre Nordmøre der man ser hvordan en av underleverandørene håndterer oljeholdig avfall:
<https://www.nrk.no/norge/tommer-ulovlig-avfall-rett-i-sjoen-1.11053600>
- Historisk forbruk av miljøfiendtlig vegsalt for hver enkelt driftskontrakt kan lastes ned fra dokumentet som heter «D2-S30-Historiske_vinterdriftsdata».
- Områder hvor det befinner seg svartlistede arter finnes i dokumentet som heter: «D2-S34-Unskede_arter_smittestoffer»
- Områder der det er registrert rødlistede arter finner man dersom man går inn på dokumentet som heter «D2-S35-Biologisk-mangfold». Utfordringen er at leverandørene som inngår kontrakt med Statens vegvesen ikke alltid videreformidler disse kravene til underentreprenørene eller til sine egne ansatte som utfører kantslått, noe man kan lese konsekvensen av her:
<http://www.bygg.no/article/110220>
- Registrerte kulturminner kan leses om i vedlegget som heter «D2-S33-Kulturminner». Heller ikke disse opplysningene blir alltid formidlet til de ansatte eller underleverandørene, noe man kan lese mer om her:
<https://www.an.no/nyheter/upps-mesta-skulle-bare-klippe-gresset/s/1-33-7422846>

Det holder ikke at Statens vegvesen pålegge sine leverandører å videreformidle konkurransegrunnlaget digitalt også til underleverandørene, og de som faktisk skal utføre arbeid langs veien. Leverandørene til Statens vegvesen har ikke til vane å videreformidle de digitale konkurransegrunnlagene til underleverandørene, dette grunnet at hovedleverandør ofte ikke ønsker å opplyse om hvilken betaling man får for ulike arbeidsoppgaver.

Etter NMF sin mening bør linker til samtlige konkurransegrunnlag og informasjon til miljøinformasjonen om de ulike driftskontraktene foreligge lett tilgjengelig på

Statens vegvesen sine nettsider. Dersom noen har interesse av å lese om miljøfiendtlig saltforbruk, eller å finne annen miljøinformasjon på noen gjennomsnittlige 100-millionerskontrakter hos Statens vegvesen, så finner man linker til ett lite utvalg driftskontrakter her:

Konkurransesgrunnlag 0102 Østfold nord 2014 - 2019

http://www.vegvesen.no/s/anbud/RegionOst/2014/0102_Ostfold_nord/0102_welrak.html

0204 Romerike øst - Drift og vedlikehold av fylkesveger

http://www.vegvesen.no/s/anbud/RegionOst/2017/0204/0204_rebavi.html

0401 Nordre Hedmarken 2017-2022 - Drift og vedlikehold av riks- og fylkesveger

http://www.vegvesen.no/s/anbud/RegionOst/2017/0401/0401_konhoji.html

0407 Kongsvinger 2017-2021 - Drift og vedlikehold av riks- og fylkesveger

http://www.vegvesen.no/s/anbud/RegionOst/2017/0407/0407_liserb.html

Driftskontrakt 1001 mandal 2017-2022

http://www.vegvesen.no/s/anbud/RegSor/1001%20Mandal/1001_MANDAL2304.html

Konkurransesgrunnlag driftskontrakt 1102 Høgsfjord 2015-2020

<http://www.vegvesen.no/s/anbud/RegVest/1102Hogsfjord2015/1102NMI.html>

Konkurransesgrunnlag driftskontrakt 1401 Indre Sogn 2014-2019

<http://www.vegvesen.no/s/anbud/RegVest/1401IndreSogn2014/1401LMA.html>

1406 HAFS 2017-2022, Driftskontrakt, drift og vedlikehold av fylkesveger

<http://www.vegvesen.no/s/anbud/RegVest/1406HAFS2017/1406RGr.html>

Konkurransesgrunnlag 1500 Ålesund 2014-2019

http://www.vegvesen.no/s/anbud/RegMidt/2014/1500_Alesund/arlin.html

Konkurransesgrunnlag 1505 Indre Nordmøre 2015-2023

http://www.vegvesen.no/s/anbud/RegMidt/2015/1505_Indre_Nordmore/pedr.html

Konkurransesgrunnlag 1601 Fosen 2014-2019

http://www.vegvesen.no/s/anbud/RegMidt/2014/1601_Fosen/nos.html

Konkurransesgrunnlag 1602 Hitra 2014-2019

http://www.vegvesen.no/s/anbud/RegMidt/2014/1602_Hitra/avir.html

1603 Orkdal 2017-2022 Drift- og vedlikeholdskontrakt for riks- og fylkesveger i Region midt

http://www.vegvesen.no/s/anbud/RegMidt/2017/1603_Orkdal/1603_otsojb.html

Konkurransesgrunnlag 1604 Gauldal/Oppdal 2013-2018

http://www.vegvesen.no/s/anbud/RegMidt/2013/1604_Gauldal_Oppdal/uvs_svu.html

Konkurransesgrunnlag 1605 Røros 2013-2020

http://www.vegvesen.no/s/anbud/RegMidt/2013/1605_Roros/ben_neb.html

Konkurransesgrunnlag 1606 Malvik-Selbu-Klæbu 2015-2020

http://www.vegvesen.no/s/anbud/RegMidt/2015/1606_Malvik/raor.html

Konkurransesgrunnlag 1609 Trondheim Ytre 2015-2020

http://www.vegvesen.no/s/anbud/RegMidt/2015/1609_Trondheim_Ytre/mahl.html

Konkurransesgrunnlag 1706 Stjørdal 2014-2019

http://www.vegvesen.no/s/anbud/RegMidt/2014/1706_Stjordal/navi.html

1708 Namsos 2017-2022 Drift- og vedlikeholdskontrakt for fylkesveger i Region midt

http://www.vegvesen.no/s/anbud/RegMidt/2017/1708_Namsos/1708_gahhoj.html

8.3.4. Eksempel Ålesund kommune sin pene oversikt over rammeavtaler i Excelformat

Ålesund kommune har på sine nettsider publisert en veldig fin oversikt i Excelformat som viser «*Rammeavtaler for innkjøps samarbeidet på Sunnmøre*» på kommunens nettsider:

http://www.alesund.kommune.no/332-nng/index.php?option=com_content&view=article&id=4968:offentlige-innkjop&catid=274&Itemid=987

Ålesund kommune har laget en god oversikt som viser nøyaktig hvilke kommuner i innkjøps samarbeidet som er med i de ulike rammeavtalene.

Det er veldig greit når offentlige virksomheter publiserer denne typen oversikter i redigerbart Excelformat. Det er da mulig for publikum, leverandører og interesseorganisasjoner å viderebruke samt å sortere informasjonen, jamfør bestemmelsene i offentleglova § 30.

Rammeavtaleoversikten til Ålesund kommune har imidlertid rom for en del forbedringer. Det hadde vært en fordel om kommunen også legger ut organisasjonsnummer, linker til Doffin-linkene/Doffin-saksnumrene, kommunens

saksnummer for anskaffelsen, link til konkurransegrunnlagene og link til elektronisk kopi av den signerte kontrakten.

8.3.5. Eksempel på hvordan publisering av leverandøroversiktene IKKE bør gjøres (Møre og Romsdal fylkeskommune)

Møre og Romsdal fylkeskommune er et eksempel på en offentlig virksomhet som ikke i tilstrekkelig grad ivaretar befolkningens, leverandører og interesseorganisasjoners behov for innsyn i rammeavtalene. På Møre og Romsdal fylkeskommune sine nettsider forsøker fylkeskommunen å gi inntrykk av at de opererer med åpenhet, men dersom man forsøker å klikke seg inn på de oppgitte linkene, så kommer man bare inn på en side der man må oppgi passord:

<https://mrfylke.no/Intranett/Stoetteseksjonar/Innkjoep/Rammeavtaler>

NMF mener det er en uskikk at enkelte oppdragsgivere forsøker å hemmeligholde sine anskaffelsesprosesser med passordbeskyttelse, slik som

Møre og Romsdal fylkeskommune gjør på sine nettsider. Dersom en fremtidig leverandør eller en interesseorganisasjon ønsker å få innsyn i f.eks. varigheten til en eksisterende rammeavtale ved Møre og Romsdal fylkeskommune, så er dette ikke mulig grunnet de passordbelagte nettsidene. Passordbeskyttelse hindrer at leverandører og NMF kan kontrollere om Møre og Romsdal fylkeskommune i sine avtaler har gjort ulovlige direkte anskaffelser uten fokus på miljø.

Møre og Romsdal fylkeskommune oppfordres med dette om å praktisere større grad av åpenhet i sine offentlige anskaffelser.

8.4. Etterkant av en anskaffelsesprosess bør det være linker fra Doffin-utlysningene til konkurransegrunnlagene

Når NMF ønsker å undersøke hvor miljøvennlige ulike offentlige kontrakter er, så går vi normalt gjennom digitale kopier av følgende dokumentasjon:

- Doffin-utlysningen
- Konkurransegrunnlaget med eventuelle vedlegg
- Av og til tilbudene fra de ulike tilbyderne
- Anskaffelsesprotokollen, jamfør anskaffelsesforskriften § 10-5:
<https://lovdata.no/forskrift/2016-08-12-974/§10-5>
- Den signerte kontrakten med leverandøren

Dessverre så er det en del offentlige virksomheter som trenerer utlevering av denne typen informasjon. Selve konkurransegrunnlagene befinner seg ofte på nettsider, som av en eller annen grunn er svært mye vanskeligere å finne frem til enn selve utlysningen på Doffin. I utlysningsperioden er det ofte passordbelagte linker fra Doffin-utlysningen og

videre til de aktuelle konkurransegrunnlagene. Etter at utlysningsperioden er ferdig, pleier disse linkene å fjernes.

NMF anmoder om at linkene fra Doffin og videre til de aktuelle konkurransegrunnlagene i fremtiden gjøres fritt tilgjengelig, og at innloggingspassordene for å lese de tilhørende konkurransegrunnlagene fjernes. Privatpersoner, media, tilbydere som ønsker å forberede seg til neste konkurranseperiode, og frivillige interesseorganisasjoner bør ha fri tilgang til å kunne lese tidligere konkurransegrunnlag. For NMF er det viktig at vi skal ha muligheten til å kunne lese hvilke miljøkrav som offentlige oppdragsgivere har satt til sine leverandører. NMF krever at miljøkravene i ulike offentlige kontrakter skal etterleves!

Alt for ofte opplever NMF at private leverandører sluntrer unna miljøkravene, og at offentlige aktører ikke passer på at miljøkravene blir etterlevd. Ett eksempel på dette er beskrevet i KOFA-sak 2015/27 som finnes her:

<http://www.kofa.no/en/Avgjorte-saker/2015/20150027/>

NMF aksepterer ikke denne typen unnasluntring på etterlevelse av miljøkravene i offentlige kontrakter!

9.0. Har KOFA veiledningsplikt, jamfør forvaltningsloven § 11?

NMF har 28.04.2017 stilt spørsmål til KOFA vedrørende hvilke terskelverdier som gjelder for ett innkjøpssamarbeid bestående av flere kommuner. NMF viste til veiledningsplikten som er fastsatt i forvaltningsloven § 11, og bad om tilbakemelding på om det holder at innkjøpssamarbeidet totalt handler inn for mer enn kr 1.100.000,- eller om hver enkelt deltaker i innkjøpssamarbeidet må handle inn for over 1.100.000,- for at det skal være mulig å klage inn?

Som eksempel nevnte NMF ett innkjøpssamarbeid bestående av 5 kommuner. Må dette innkjøpssamarbeidet til sammen handle inn for mer enn kr 1.100.000,- for at det skal anses som en ulovlig direkte anskaffelse? Eller må hver enkelt part handle inn for over 1.100.000,- (totalt kr 5.500.000,-) for at KOFA skal være villig til å behandle saken?

Det virker på NMF som at KOFA enten er usikre på hva de skal svare, eller at KOFA ikke ønsker å svare. NMF mener det virker uheldig at vi som potensiell klagepart ikke får opplyst hvilke terskelverdier som gjelder for denne typen innkjøpssamarbeid.

NMF anmoder om ett av følgende:

- at lovforvalter, Nærings- og fiskeridepartementet, gir oss en tilbakemelding om hvilke terskelverdier som gjelder for kommuner som deltar i innkjøpssamarbeid.
- at KOFA anmodes om å besvare spørsmålet.

- Dersom spørsmålet er uavklart i forhold til gjeldende lovverk, så vil det være en fordel om man avklarer hvilke bestemmelser som gjelder, kanskje allerede i den kommende stortingsmeldingen.
- NMF ønsker også en skriftlig digital tilbakemelding til vår saksbehandler innen offentlige anskaffelser på om KOFA er forpliktet til å etterleve veiledningsplikten innenfor sitt saksområde, jamfør forvaltningsloven § 11? Dersom forvaltningsloven § 11 også gjelder for KOFA, så vil det være en fordel om KOFA opplyses om at forvaltningsloven § 11 også gjelder for KOFA.

Det virker uheldig at KOFA vegrer seg for å gi veiledning innenfor sitt saksområde. En potensiell klagepart bør jo på forhånd opplyses om hvilke regler som gjelder, ellers så kan jo klageorganet risikere å måtte behandle unødvendige klager. Det virker ikke ressursoptimalt dersom KOFA har fritak fra å etterleve veiledningsplikten som er fastsatt i forvaltningsloven § 11.

10.0. NMF sine eksempler og forslag på gode (og dårlige) offentlige anskaffelser

10.1. Miljøforurensende papirkopier, eller miljøvennlige digitale anskaffelsesprosesser? (eksempel: Nord universitet)

NMF mener det vil være en fordel om papirflyten rundt offentlige anskaffelser reduseres. I en digitalisert verden bør man søke å redusere mengden og hastverket forbundet med store papirbunker, kø på printeren, hastverk med å få frem papirtilbudet i tide og kjøring frem til oppdragsgiver for å levere tilbudet på døra. Papirtilbud er også miljøforurensende i den forstand at papirforbruk resulterer i økt hogst av trær, kjemikalieforbruk ved tonere, unødvendig portoforbruk og økte CO2 utslipp forbundet med å frakte tilbudet frem til oppdragsgiver. Det er i dag omtrent ingen private virksomheter som ber om papirkopier, alt er digitalt. Men offentlige aktører henger fremdeles på etterskudd, og krever i svært stor grad tilbudene levert på en svært miljøforurensende måte.

10.1.1. Forurensende papirtilbud bidrar til mindre kontroll

I ett miljøperspektiv er det kritikkverdig at flertallet av offentlige oppdragsgivere fremdeles befinner seg på «steinaldernivå», og fremdeles krever å få tilsendt tilbudene på papir i posten. Selv for en liten kommune kan man regne med minst 10 årlige anbud, dette betyr minimum følgende unødvendige forurensing dersom den offentlige oppdragsgiveren er en miljøversting som fremdeles befinner seg på «steinaldernivå»:

- 100 forsendelser, derav 80 leverandører som leverer tilbudet med egen bil i siste liten.
- 100 minnepinner

- 100 ringpermer (enkelte offentlige oppdragsgivere krever sågar 2 eksemplarer av tilbudet.)

Med mindre den offentlige aktøren arkiverer tilbudene (slik de egentlig skal gjøre etter arkivlovens bestemmelser), så blir alle ringpermene og alle minnepinnene kassert noe tid etter at anskaffelsesprosessen er ferdig. Hvor mange minnepinner og ringpermer blir kastet av offentlige oppdragsgivere i løpet av 1 år? Uavhengig av dette, så er alle ringpermene ganske plasskrevende på arkivet.

For tilbyderne er disse papirtilbudene bare herk, unødvendig tidsforbruk, masse utskrifter, og sortering av papirer. I tillegg risikerer tilbyderne at posten roter bort tilbudene/postpakkene med tilbud, derfor kjører man heller i ens ærend, forurenses med unødvendig drivstofforbruk og leverer tilbudet personlig.

En 6 måneder gammel skatteattest eller mva-attest viser ikke nødvendigvis dagens virkelighet.

Hvordan kan den offentlige oppdragsgiveren være sikker på at papirkopiene ikke er manipulerte? Hvor ofte kontrollerer den offentlige aktøren at ikke papirkopien av skatteattesten, kredittsjekken eller årsrapporten ikke er endret?

Har noen tukla med den?

https://www.youtube.com/watch?v=GUXw_Q--WEQ

10.1.2. Helelektroniske tilbudsprosesser sikrer bedre etterkontrollerbarhet

I vår digitaliserte verden bør flest mulig offentlige oppdragsgivere bidra til at tilbudene ankommer helelektronisk og på standardisert vis. Helelektroniske løsninger åpner også for større grad av deling av relevant informasjon blant oppdragsgivers ansatte, og oppdragsgivers kommunikasjon med omverdenen. NMF mener at heldigitalisering av offentlige anskaffelser er ett av de mest effektive forenklingstiltak som er mulig å innføre i offentlig sektor.

- Tilbyderne kan signere tilbudene med en Bank-ID.
- Helt oppdaterte skatteattester må offentlige oppdragsgivere i fremtiden laste ned digitalt fra Brønnøysundregistrene. Da sikrer man seg samtidig at skatteattestene ikke er manipulert.
- Offentlige oppdragsgivere må i fremtiden kunne laste ned tilbydernes siste innrapporterte årsrapporter fra Brønnøysundregistrene. Da sikrer man seg samtidig at årsrapporten ikke er manipulert.
- Det må forventes at offentlige oppdragsgivere i fremtiden selv må kunne innhente kredittvurderingene. Da sikrer man seg samtidig at alle kredittvurderingene blir i samme format, samt at ingen av dem er manipulert.

Denne typen informasjon lar seg allerede i dag helt/delvis laste ned fra f.eks. «Experian» <http://www.experian.no/>

Ved at offentlige aktører selv laster ned informasjon fra offentlige databaser reduserer man risikoen for svindel, samtidig som at man også opptrer mer miljøvennlig. I tillegg går det mye raskere å behandle eventuelle krav om innsyn dersom man har mottatt all informasjonen digitalt.

Ved miljøvennlige digitale tilbud får tilbyderne og leverandørene også utnyttet tidsfristene bedre.

En offentlig virksomhet som er spesielt dyktig på digitale anskaffelsesprosesser er **Nord universitet**. **Nord universitet** kjører utelukkende digitale anskaffelsesprosesser.

10.2. Retusjert kopi (eksempel: Nordland fylkeskommune & Sykehuset Innlandet HF)

Etter bestemmelsene som er fastsatt i offentleglova §§ 11, 23 og 30 så kan en leverandør anmode om å få utlevert digitale kopier av dokumenter som er en del av anskaffelsesprosessen. Det er meget imponerende når en offentlig virksomhet kun timer etter at man har anmodet om innsyn i en anskaffelse er i stand til å kunne utlevere alle dokumentene som etterspørres. To offentlige virksomhet som er spesielt dyktig til å tilrettelegge for leverandørenes eventuelle anmodning om innsyn er **Nordland fylkeskommune** og **Sykehuset Innlandet HF**. **Nordland fylkeskommune** og **Sykehuset Innlandet HF** har begge innført en god praksis der de krever at alle leverandørene allerede på tilbudsstadiet skal levere både digital kopi av tilbudet, og en ferdigutfylt retusjert kopi av tilbudet. Ved å kreve at leverandørene selv fyller ut en digital retusjert kopi av tilbudet, så sørger både **Nordland fylkeskommune** og **Sykehuset Innlandet HF** for at tilbyderne selv går god for at den informasjonen som eventuelt utleveres ikke inneholder forretningshemmeligheter. Innkjøperne på **Nordland fylkeskommune** og **Sykehuset Innlandet HF** går selvsagt likevel gjennom de retusjerte tilbudene, i fall en tilbyder har glemt å retusjere enkelte enhetspriser, eller at leverandøren har retusjert opplysningene på ett slikt vis at det er mulig å få frem den skjulte teksten. Det hender jo at enkelte leverandører ikke er helt profesjonelle og derved forsøker å skjule teksten ■■■ (slik), og da er det likevel mulig for en person med litt datakompetanse å få frem den skjulte teksten.

10.3. Offentlige virksomheter bør kartlegge mengden miljøvennlige og miljøfiendtlige produkter (eksempel: Sykehuset Innlandet HF, Statens vegvesen og Ålesund kommune)

Gode statistikker er essensielt dersom offentlige virksomheter ønsker å dokumentere hvor miljøvennlige kontraktene er. Gode statistikker kan også være greie å ha når enkelte miljøvernorganisasjoner ønsker å få opplyst andelen miljøvennlige (svanemerke) produkter som er kjøpt inn. NMF ønsker at offentlige virksomheter skal ha gode statistikker, og at andelen miljøvennlige produkter som kjøpes inn bør kartlegges.

Sykehuset Innlandet HF er en virksomhet som i alle sine konkurransegrunnlag og rammeavtaler stiller krav til at leverandørene hvert eneste år i rammeavtaleperioden skal levere nøyaktige statistikker. SIHF har derfor særdeles nøyaktige oversikter over nøyaktig hvilke produkter de kjøper inn, nøyaktig antall av hvert enkelt produkt, nøyaktige enhetspris og nøyaktige årlige totalpriser for alle produkter.

Sykehuset Innlandet HF har laget ett standardisert Excel-skjema, der samtlige leverandører er forpliktet til å benytte samme oppstilling og oppsett. Dette gjør at Sykehuset Innlandet HF har svært detaljerte og nøyaktige oversikter over samtlige varegrupper helt ned på produktnivå.

Sykehuset Innlandet HF (SIHF) utfører hvert eneste år følgende analyser:

Gjennomgang av innkjøpsstatistikker og utbetalinger til leverandører

- Årlig gjennomgang av foretakets og divisjonenes utbetalinger opp mot gyldige avtaler.
- Årlig gjennomgang av innkjøp og bestillingsstatistikk.
 - o Kontroll av lojalitet til avtalepartnere og kjøp avtaleprodukter.
 - o Utplukk og oppfølging av produkter uten avtaleknytning med høy omsetning.

Det er mulig å lese mer om Sykehuset Innlandet HF sin årlige statistikkinnhenting i «Handlingsplan for innkjøp og logistikk 2016», her:

<https://sykehuset-innlandet.no/seksjon/styret/Documents/2016-04/022-2016%20Vedlegg%2002%20Handlingsplan%20for%20innkj%C3%B8p%20og%20logistikk%202016.pdf>

Sykehuset Innlandet HF har detaljert statistikk fra alle rammeavtaleleverandører flere år tilbake i tid. **Sykehuset Innlandet HF** benytter denne detaljerte statistikken bl.a. til å oppgi nøyaktige historiske beløp og historiske mengder hver gang det lyses ut nye rammeavtaler. Denne typen historikk øker tilbyderens innsikt i hvilke mengder de kan forvente at SIHF kjøper i fremtiden, jamfør bestemmelsene om forutberegnelighet som er fastsatt i anskaffelsesloven § 4.

De særdeles detaljerte statistikkene til **Sykehuset Innlandet HF** bidrar også til å avdekke eventuelle anskaffelser utenfor avtale, og produktgrupper der det kan være behov for å lyse ut eventuelle nye rammeavtaler. **Sykehuset Innlandet HF** kontrollerer hvert eneste år leverandørreskontrollen mot statistikken innlevert fra rammeavtaleleverandørene, og store beløp som er utbetalt utenfor avtale blir avdekket. På denne måten blir antallet ulovlige direkte anskaffelser ved **Sykehuset Innlandet HF** hvert eneste år kontrollert, avdekket og minimert.

En annen virksomhet som kontinuerlig henter inn statistikk på samtlige driftskontrakter er **Statens vegvesen**. **Statens vegvesen** krever på de aller fleste driftskontraktene at underleverandørene skal ha installert GPS med måleutstyr på de fleste kjøretøyene som utfører vinterdrift. Også på strøpparatene og saltapparatene krever Statens vegvesen at underleverandørene skal ha installert GPS-basert måleutstyr. På dette viset opparbeider **Statens vegvesen** statistikker over saltforbruk, grusforbruk og kilometerforbruk på alle fylkeskommunale og statseide veger i Norge.

Hvilket saltforbruk Statens vegvesen har på sine ulike driftskontrakter kan blant annet være interessant for media og miljøvernorganisasjoner, som ønsker å dokumentere mangedoblingen av miljøfiendtlig saltforbruk som har foregått de siste 20 årene. Unødvendig salting langs vegene ødelegger både biologisk mangfold, vassdrag og ferskvann langs vegene.

Også **Ålesund kommune** har kontraktskrav til innhenting av årlig statistikk. **Ålesund kommune** har følgende formulering om innhenting av statistikk i en av rammeavtalene som NMF har undersøkt:

«Leverandør skal uoppfordret levere statistikk ved hvert årsskifte til Oppdragsgivers kontaktperson. Dersom Oppdragsgiver ønsker hyppigere statistikk skal det kunne leveres ved forespørsel. Statistikken skal vise forbruk både i omsetning og antall/volum per tjeneste/produkt samlet for kommunen og per virksomhet/enhet. Den skal leveres elektronisk i Excel-format og uten omkostninger for Oppdragsgiver.»

10.4. Fokus på miljø og samfunnsansvar i offentlige anskaffelser (eksempel: Nordland fylkeskommune)

Som stor innkjøper har Nordland fylkeskommune både et stort samfunnsansvar og stor påvirkningskraft. Denne påvirkningskraften benytter **Nordland fylkeskommune** til å påvirke både **miljø**, arbeidsliv og fagopplæring i positiv retning.

Nordland fylkeskommune vektlegger i sine anskaffelser miljø, enten som et konkret krav eller et kriterium for tildeling av kontrakt. Der hvor norsk regelverk stiller særlige miljøkrav til innenriks produksjon, viderefører **Nordland fylkeskommune** slike miljøkrav i anskaffelsene.

Det er mulig å lese mer om **Nordland fylkeskommune** sitt fokus på miljø og samfunnsansvar på følgende nettadresser:

- FT-sak 7/16 Samfunnsansvar i fylkeskommunens anskaffelser:
https://www.nfk.no/innsyn.aspx?response=journalpost_detaljer&journalpostid=2015066128&scripturi=/innsyn.aspx&skin=infolink&Mid1=15615&

- FT-sak 123/16 Melding om innkjøpsfunksjonen i fylkeskommunen:
https://www.nfk.no/innsyn.aspx?response=journalpost_detaljer&journalpostid=2016049076&scripturi=/innsyn.aspx&skin=infolink&Mid1=15615&
- FR-sak 271/16 Innkjøpspolicy for Nordland fylkeskommune:
https://www.nfk.no/innsyn.aspx?response=journalpost_detaljer&journalpostid=2016058810&scripturi=/innsyn.aspx&skin=infolink&Mid1=15615&

10.5. Mulig tiltak for å unngå ulovlige direkte anskaffelser, samt for å unngå unødvendige klager

NMF har observert at enkelte offentlige aktører ikke alltid lyser ut kontrakter på helt korrekt vis. Regjeringen har på sine nettsider laget en oversikt over de ulike terskelverdiene i anskaffelsesforskriften, forsyningsforskriften og konsesjonskontraktforskriften, disse terskelverdiene vises for tiden på punkt nr 3 på denne nettadressen:

<https://www.regjeringen.no/no/tema/naringsliv/konkurransepolitikk/offentlige-anskaffelser-/andre-kolonne/terskelverdier/id2522847/>

Oversikten til regjeringen har følgende overskrifter:

Terskelverdi	Type anskaffelse	Henvisning til forskrift
--------------	------------------	--------------------------

NMF antar at det muligens kan være en fordel om det blir obligatorisk for offentlige oppdragsgivere i selve utlysningsteksten på www.doffin.no å alltid oppgi både hvilken terskelverdi som gjelder for oppdraget, type anskaffelse, og henvisning til anskaffelsesforskriften.

For å unngå ulovlige direkte anskaffelser er det essensielt for offentlige oppdragsgivere å sette seg godt inn i hvilken terskelverdi og hvilken bestemmelse i forskriften som gjelder. Dersom offentlige oppdragsgivere i utlysningsteksten blir pålagt å opplyse om dette, så vil det være nødvendig for den offentlige oppdragsgiveren å vite hvilken forskrift og hvilke terskelverdier som gjelder. Også for tilbydere og interesseorganisasjoner vil det være greit å vite nøyaktig hvilke bestemmelser som gjelder, og man kan på dette viset redusere sannsynligheten for unødvendige klager til klageorganet.

11.0. KONKLUSJON - NMF sine ønsker til forbedringer i anskaffelsesloven:

NMF håper at leserne samt Nærings- og fiskeridepartementet har hatt god nytte av å lese våre innspill til gode offentlige anskaffelser.

NMF har en rekke forbedringsforslag på miljøsidan i anskaffelsesloven. Nedenfor følger ett sammendrag av endringsforslag fra NMF. For at det anskaffelsesloven skal ha full effekt må også de økonomiske barrierene for å klage inn til KOFA reduseres:

1. Privatpersoner og frivillige interesseorganisasjoner bør innvilges klagerett på anskaffelsesloven §§ 1, 4, 5 og 12

2. Saksbehandlingsgebyret bør avskaffes (i hvert fall for privatpersoner og frivillige interesseorganisasjoner)
3. Offentlige oppdragsgivere bør synliggjøre alle ledd i sine anskaffelser på nettsidene
4. Det bør være et krav at miljøkravene også skal nedfelles i det signerte kontraktdokumentet, ikke bare anbudsdocumentene.
5. Det bør bli kostnadsfritt å klage inn ulovlige direkte anskaffelser til KOFA.
6. For at flere ulovlige direkte anskaffelser skal bli klaget inn, bør det gis økonomisk stimuli for at denne typen saker skal klages inn. Anslagsvis 10 % av gebyret som ilegges offentlige aktører som begår lovbrudd bør tilfalle som belønning til vedkommende som har klaget inn den ulovlige direkte anskaffelsen. Dersom en offentlig aktør blir ilagt kr 100.000,- i gebyr for å ha begått en ulovlig direkte anskaffelse, så bør kr 10.000,- av dette beløpet bli overført til vedkommende som har klaget inn saken. NMF kunne trolig ha finansiert en fulltidsstilling på å avdekke ulovlige direkte anskaffelser dersom denne typen belønningssystem eksisterte.
7. Det bør bli kostnadsfritt for alle og enhver å klage inn saker som vedrører brudd på §§ 1, 4 og 5 (Miljø, menneskerettigheter og andre samfunnshensyn). Det er i dag et samfunnsproblem at offentlige aktører i enkelte tilfeller kun fokuserer på lavest mulig pris. Konsekvensen er at offentlige aktører i en del tilfeller finansierer miljøødeleggelser, brudd på menneskerettighetene og at arbeidere fra lavkostland blir utnyttet på utilbørlig vis. Private næringsdrivende har ikke økonomisk interesse av å klage inn brudd på miljø, etikk, samfunnsansvar, arbeidsrettigheter og menneskerettigheter. Samfunnet er derfor avhengig av privatpersoner, frivillige interesseorganisasjoner og veldedige organisasjoner klager inn denne typen brudd. En måte å tilrettelegge for at privatpersoner, frivillige interesseorganisasjoner og veldedige organisasjoner skal klage inn denne typen saker er å gjøre det kostnadsfritt å klage inn til KOFA.
8. Ønske om at det innføres overtredelsesgebyr for brudd på anskaffelsesloven §§ 1 og 5
9. Eventuelle saksbehandlingsgebyr for KOFA bør for frivillige interesseorganisasjoner samt privatpersoner ikke settes høyere enn hva departementet har anbefalt i Prop. 32 L (2015–2016) Lov om klageorganer for forbrukersaker, sitat:
"Departementet antar at gebyret ikke bør overstige 100-200 kroner."
10. Bestemmelsene om saklig klageinteresse for brudd på anskaffelsesloven §§ 1, 4 og 5 bør oppheves.

Miljøvennlig hilsen,

Kurt Oddekalv
Leder NMF

Trygve W. Moxness
saksbehandler